

PAPER DETAILS

TITLE: Modern Sanat Akimlarinda Deformasyon

AUTHORS: Aysegül ÖZDOĞAN,Serap YILDIZ ILDEN

PAGES: 26-37

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2917407>

MODERN SANAT AKIMLARINDA DEFORMASYON¹

Deformation In Modern Art Movements

Ayşegül Özdoğan², Serap Yıldız İliden³

Makale Bilgisi	Özet
<i>Araştırma Makalesi</i> <i>Gönderilme:</i> 23 Ocak 2023 <i>Kabul:</i> 10 Şubat 2023 <i>Anahtar kelimeler:</i> Akımlar Deformasyon Modernizm	Modernizm kavramı, kültür tarihinde sanat ve bilimle ilgili değişimleri ifade eden bütünsel bir terimdir. Başlangıcı 18. Yüzyılın ortalarına değinmekle birlikte sanayi devrimini de kapsamaktadır. Sanayi devrimi ve modernizm kavramı, teknolojik gelişmelerin, bilimsel buluşların yanında beşeri toplumu da geri döndürülemez bir değişime zorlamaktadır. Bunun akabinde ardı sıra gelen ekonomik, sosyal ve siyasi hareketlilik gibi oluşumlar, toplumu buhran bir döneme itmektedir. Toplum, bu değişimlerin hızına paralellik göstermeye çabalarken giderek bireyselleşmekte ve yabancılaşmaktadır. Modernizm ve sanayi devriminin sonuçlarını benimsemek, toplum gibi sanat camiasında da yankılanmaktadır. Çağın gerisinde kalmak istemeyen sanat ortamı ve sanatçılar, bu amaç doğrultusunda yeniliğe yönelerek gelenekselliği yok saymaya başladılar. Sanat, artık doğanın ya da biçimin taklidinden öte, özgün yorumlamalarla yansıma bulmaktadır. Artık doğanın, biçimin ya da figürün ne olduğu ya da nasıl görüldüğünden öteye geçen sanatçılar, biçimi deformasyona uğratarak, biçimin her detayına ve her açısına hakim oldular. Biçimin deformasyonu, akademik kurallar için bir kırılma noktasıdır. 19. Yüzyıl sonunda empresyonizmle başlayan süreç 20. Yüzyıl başlarında modern sanat akımları adı altında bahsedilen birçok akımla devam etmektedir. Bu bağlamda, çalışmada sanatçıların yenilik arayışlarında başvurdukları deformasyon, modern sanat akımlarında incelenmiş ve açıklanmıştır.
Article Information	Abstract
<i>Research Article</i> <i>Received:</i> January 23, 2022 <i>Accepted:</i> February 10, 2022 <i>Keywords:</i> Movements Deformation Modernism	The concept of modernism is a holistic term that expresses the changes related to art and science in the history of culture. Although its beginning is in the middle of the 18th century, it also covers the industrial revolution. The concept of industrial revolution and modernism forces human society to an irreversible change as well as technological developments and scientific discoveries. Subsequently, the following economic, social and political movements push the society into a crisis period. While society tries to parallel the pace of these changes, it is increasingly individualized and alienated. Embracing the results of modernism and the industrial revolution resonates in the art community as well as society. The art environment and artists, who did not want to lag behind the times, started to ignore tradition by turning to innovation in line with this purpose. Art now finds reflection with original interpretations rather than imitation of nature or form. Artists, who have gone beyond what nature, form or figure are or how they look, have mastered every detail and every angle of the form by deforming it. The deformation of the form is a breaking point for academic rules. The process that started with impressionism at the end of the 19th century continues with many movements mentioned under the name of modern art movements at the beginning of the 20th century. In this context, the deformation that artists resort to in their search for innovation have been examined and explained in modern art movements.

Kaynak/Cite: Özdoğan, A & Yıldız İliden, S. (2023). Modern sanat akımlarında deformasyon. *Lokum Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 26-37.

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve yayın öncesi intihal taraması yapılmıştır. / This article has been reviewed by at least two reviewers and has been checked for plagiarism before publication.

Copyright © Published by Karabuk University, Karabük, TÜRKİYE

¹ Bu çalışma birinci yazarın “Kübizmden sürrealizme resim sanatında deformasyon” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Öğretmen, Samsun / Tekkeköy HEM, aysegullozdogann@gmail.com, ORCID:0000-0003-2046-0218

³ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, serapilden@kastamonu.edu.tr, ORCID:0000-0002-5297-0864

GİRİŞ

Sanatın gelişim süresinde sanatçılar, eserlerinde doğayı gözlemlemiş ve ondan ilham almışlardır. Doğayı inceleyerek, irdeleyerek ve analiz ederek eserlerini kurgulayan sanatçılar, zaman içerisinde değişen dünyanın izlerini de beraberinde taşımaktadırlar. Bu nedenle araştırmanın konusu olan modern sanat akımlarına geçmeden önce o dönemin öncesine tekabül eden zamana ve oluşumlara bakmak sağlıklı olacaktır.

Modern sanat öncesi, rönesansla başlayarak modernizm felsefesiyle devam ederek 18. Yüzyıla gelindiğinde sanayi devrimiyle devinim kazanan dünya tarihini kapsamaktadır. Bu oluşumlar toplum üzerinde etkili olduğu kadar sanat ortamında da devrim niteliğinde adımlar atılmasını sağlamıştır. Toplumdaki değişimler doğrudan sanatı ve sanatın odak noktasını etkilemektedir. Toplum gibi sanatçılar ve sanat ortamı da olay örgülerine, gelişimlere ve atılımlara maruz kalarak kırılma noktası yaratmış ve yenilenme sürecine girmiştir (Süzen, 2018). Bu nedenle modern sanat öncesi başlayan sanayi devriminin etkisi ve hızı, sanat ortamında da transformasyonlara neden olarak önemli bir yer kazanmıştır. Hızla gelişen ve değişimlerin ivme kazandığı sanayi devrimi süreci, beraberinde kapitalizm ve göç gibi kavramları da gündeme getirmektedir. Bu bilgiler ışığında İngiltere’den çıkışla Avrupa’ya yayılan sanayi devrimi sınır tanımadan tüm dünyayı tesiri almıştır. Ancak Batı’da daha etkin durumda olan devrim kapitalizmle birlikte göç hareketlerini tetikleyerek ekonomik ve toplumsal sınıf farklılıklarına neden olmuştur. Bu gelişmelerle teknolojik atılımlar, ekonomi ve üretim çeşitliliği artık döndürülemez bir makine çağını, aynı zamanda ilerici görüşü öne çıkarmaktadır.

Bu atılımlarla birlikte oluşan enformasyonel toplum 20. Yüzyıla modernite ve modern düşünce ile daha yenilikçi ve aydınlanmış düşünce ile giriş yapmışlardır. Ancak aynı zamanda toplum üzerinde içsel huzursuzluklara neden olan endüstri çağı genel bir buhran dönemi yaratmıştır. Bunun yansıması olarak 20. Yüzyıl sanat ortamı, makine olgusunun ardında kalmak istemeyen, irdeleyen, araştıran, sorgulayan, yeniliğe ve farklılığa açık, gelenekselliğin aksine ilerici görüşlerle yeni arayışlara giren sanatçıları içinde barındırmıştır (Şahin, 2016). Buradan hareketle 20. Yüzyılda modern sanat, sanayi devrimini ve oluşumlarını içine alarak, empresyonizmin biçimi algılama ve farklı yorumlamalarla aktarmaya başlamasıyla birlikte modernliğe ilk adımı atmış bulunmaktadır. Modern sanata kadar geleneksel biçim algılayışı, görüneni aktarmaktan ibaretti, ancak modern sanatla birlikte biçim, deformasyona uğratarak analiz edilmiş ve özgün yorumlamalarla sanatta bir devrim yaratmıştır. Artık sanat mimesis rolünden arındırılmıştır. Giderek bireyselleşen tavırlar kendine özgü öncü akımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

DEFORMASYON

Deformasyon TDK’de biçimin deforme olması ya da formun bozulmuş olması anlamına gelmektedir (TDK, 2022). Ancak sanatta deformasyon Adnan Turani’nin “Sanat terimleri sözlüğü” isimli sözlükte “Resimde ve heykelde model olarak alınan nesnenin görüntü biçimini, yapılan yoruma uygun hale getirme yani biçim bozmadır” (Turani, 1993, s. 24) olarak tanımlamaktadır.

Deformasyon var olan bir formun en sade hale indirgenmesi ya da farklı yorumlamalar ile detayların üzerinde oynamalar yaparak yorumlanması ile oluşturulabilir. Ancak deformasyona uğratılmış olan biçime başka bir tanımlama ile bakılmamalıdır. Bu başkalaşma arayışı olur. Nitekim başlangıcı nesnenin kendisi olup, son hali yine var olan o formun deformasyona uğratılmış halidir (Hildebrand, 2016). Deformasyon biçimde vurgu ya da güçlü etki yaratmak amacıyla kullanılabileceği gibi

biçimi analiz edebilmek için de kullanılabilir. Deformasyon aynı zamanda hem formun en abartılı halini hem de en sadeleştirilmiş halini bize verebilir. Buradan yola çıkarak deformasyonun form üzerinde işlenen bir ifade yöntemi olduğu söylenebilir (Aktan, 2004). Sanatçılar modernizmle giderek bireyselleşen sanat ortamında kendilerine özgün arayışlara girerek form üzerinde incelemede bulunmuşlardır. Bu özgün arayışlarla bir yola girerek modern sanat akımlarının ortaya çıkmasını sağladılar (Özkan, 2013).

Bu çalışmada deformasyonun sanatsal yaratım sürecinde etkisi ve 20. Yüzyıl başlarında dünya sanatında etki gösteren modern sanat akımlarında deformasyon kavramı incelenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda, çalışmanın devam eden başlıklarında modern sanat akımlarına ve örneklerine yer verilmiş ve seçilen eserlerin biçimsel analizleri yapılmıştır.

MODERN SANAT AKIMLARINDA DEFORMASYON

Modernite düşüncesi Berman'ın söylemine göre üç ayrı kısımda incelenmektedir. İlk kısım, 16. yüzyıl başında ve 18. yüzyıl başını içermektedir. Bu süreçte modern düşüncenin temellerinin ilk yansımaları gözlemlenmektedir. 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl modernliğin gelişimini içeren ikinci kısımdır. Bu zaman diliminde Fransız devriminin sonuçlarının akabinde toplum, aydınlanma ve idari yapıdaki değişimlerle modernliğe adım atmakta iken, aynı zamanda geleneksel kültürle iç içe kalmış ikilem durumu gözletilmektedir. Ancak üçüncü kısım olarak bahsedilen 20. yüzyıla gelindiğinde modern düşünce ağırlık kazanmakta ve global bir etki yaratmaktadır. Modern düşünce, sanat ve edebiyat gibi birçok alanda gelişim göstererek modern kültür haline gelmektedir (Berman, 2021). Modernliğin sanat alanına yansıması, mekanik yapıyla rekabete giren, teknolojiyle yenilik ve süreklilik arayışını hedef alan bir sanat ortamı ortaya çıkarmıştır. Fotoğraf makinesinin icadı, modern sanat için yeni teknikleri hedeflemeyi ve gelenekselliği geride bırakmalarına yol olmuştur. Bu şekilde modern sanatın yenilikçi ve ilerici görüşlere sahip olduğu söylenebilir (Polat, 2017).

20. yüzyıl başında kümülatif transformasyonlarla ivme kazanan çağın, endüstri ve teknolojik atılımlarla birlikte sanat ortamını da etkilediği belirtilmiştir. Sanat gündemine yansıyan bu gelişmeler akabinde kalmak istemeyen sanatçılar yeni arayışlara yönelmiş ve deformasyonu bir ifade aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Buradan hareketle çağın izlerini taşıyan orijinal ve öncü olan birçok hareket ortaya çıkmıştır. Bunlar modern sanat akımları olarak sanat tarihinde yer almışlardır (Şahin, 2016).

Empresyonizm

1860'larda Fransa'da kendini göstermeye başlayan izlenimcilik akımı 19. Yüzyılı sonuna doğru adını sanatçının Monet'nin "gün doğumu" adlı eserinden almıştır. Empresyonist sanatçılar teknik gelişmelerden olan fotoğraf makinesinin ardında kalmak istemeyip atölyelerinden dışarı çıktılar. Empresyonistler doğayı resmederken ışık etkilerini canlı ve fırça darbeleriyle betimlemişlerdir. Akademik kuralları konu ve biçim yönünden aykırı hale getirerek modern sanata öncülük eden ilk akım olmuştur ve bu yönüyle modern sanatta kendinden sonra gelen tüm akımlardaki etkileşimiyle oldukça önemli bir yer tutmuştur.

Empresyonizm resimlerinde figürlerin ışık betimlemeleri, deforme edilmiş görüntüsü yaratıyordu. Paletlerinde siyah ve koyu kahve tonları bulunan sanatçılar renk parçalamalarına giderek hacimsel deformasyon yaratmışlardır. Bu durum daha sonrasında gelecek akımları etkilemiştir (Bozoğlu, 2014; Krausse, 2005; Modiri, 2018).

Empresyonizm sanatçıları; Claude Monet, Pierre Auguste Renoir, Edgar Degas, Eduard Manet, Berthe Marisot, Mary Cassat ve Paul Cezanne'dır. Ancak empresyonizmin geç dönemi olarak anılan post empresyonizm sanatçıları ayrı bir grup ve özelliklerle ayrıştırılır. Bunlar; yapısalcılığıyla Paul Cezanne, renk bilimselliği ile Georges Seurat, sembolcü Paul Gauguin ve dışavurumunu yansıtan Vincent Van Gogh'tur (Modiri, 2018; Farthing, 2014).

Kübizm

Kübizm akımı Pablo Picasso'nun 1907'de "Avignonlu Kadınlar" eseriyle yankı uyandırmıştır. Akım iki döneme ayrılmıştır. 1907-1912 yılları analitik kübizm, 1912 sonrası ise sentetik kübizm olarak kaynaklarda geçmektedir.

Kübizmin çarpıcı olmasındaki etken, resimlerde betimlenen figür ve nesnelerin bariz şekilde deformasyona uğratılmasıdır. Biçimler parçalanarak üst üste betimlenmiştir ve birçok açıyı aynı zamanda görüyor etkisi yaratmaktadır. Bununla birlikte betimlenen formlar deforme edilerek geometrik hatlarla resmedilmiştir. İzleyici nesnenin ne olduğunu anlayabilirdi ancak nesne deformasyona uğratılarak ifade edilmiştir (Farthing, 2014; Erden, 2016).

Görünen gerçekliğin geleneksellikten aykırı betimlenmesinden etkilenen ve bu akıma katılan sanatçılar arasında; Pablo Picasso'nun ardından arkadaşı Georges Braque, Albert Gleizes, Juan Gris ve bu akımdan hareketle kendine özgü 'tübist' tavrıyla Fernand Leger bulunmaktadır (Lynton, 2015).

Resim 1. Juan Gris, Pablo Picasso'nun Portresi, 1911

Analitik kübizm döneminde yapılan bu resim Juan Gris tarafından resmedilmiştir. Resme bakıldığında Gris, biçimi deforme ederek sistematik bir ritim halinde betimlemiştir. Figürün hatları tamamen formu kaybetmemiştir ancak biçim deformasyona uğratılarak parçalar halinde aktarılmıştır. Renkler sade şekilde kullanılmıştır. Biçim stilize edilerek deforme hale getirilmiştir. Juan Gris, keskin hatlar kullanarak formu bölümlere ayırmıştır (Cabanne, 2013).

Fovizm

1905'te Henri Matisse'in önderliğinde bir grup Fransız ressam Paris Sonbahar Salonu'nda sergi açtılar. (ERDEN) Bu sergideki resimleri sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles'in "vahşiler arasında Donatello" (Yalur, 2020, s. 218). diye anmasıyla akım tanımlamasını almış bulunmaktadır. Fovist resimlerde biçimler deformasyona uğratarak resmedilmiştir. Renkler tüpten çıktıkları haliyle diri kullanılarak canlı ve çocuksu görüntüler yaratılmıştır. Perspektif algısı yok sayılarak derinlik ortadan kaldırılmıştır. Daha çok çizgi hatlarına sahip olan yarım görüntüler resmin iki boyutluluğunu ön plana çıkarmaktadır (Süzen, 2018; Antmen, 2014). Fovizm sanatçıları; Andre Derain, Albert Marquet, Maurice de Vlaminck, Henri Charles, Georges Roualt, Charles Camoin ve Henri Manguin'dir (Farthing, 2014).

Fovizm 1905 ve 1907 yılları arasında kısa bir dönem gibi gözükse de etkisi kendinden sonraki tüm akımları etkileyen bir öneme sahiptir.

Resim 2. Andre Derain, The Turning Road Le'staque, 1906, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD

1906 yılında Andre Derain tarafından resmedilen eser fovizmin örneklerindendir. Derain resminde canlı ve çıplak renkler kullanmıştır. Resimde derinlik içermemekle birlikte iki boyutluluğu vurgular niteliktedir. Biçimleri deforme ederek sade görünüm elde eden Derain, birçok sanatçının resmine konu alınan dönen yol resminde kullandığı diri renklerle birlikte canlı bir görüntüyü izleyiciye sunmaktadır (Hodge, 2021).

Ekspresyonizm

Modern sanat akımları birbirine eş zamanlı olarak farklı yerlerde bir oluşum haline geliyorlardı. Dönemin etkileriyle buhrana bürünen toplumun ekspresyonizm akımında yabancılaşma yalnızlaşma ve ruhani duygusallıkları daha baskın olarak içinde barındırır.

Ekspresyonizm post empresyonist sanatçılardan oldukça büyük oranda etkilenmiş ve şekillenmiştir. Kırılmış olan akademik kurallar gittikçe devinim göstererek ekspresyonizmde toplumun içe dönük ruh hallerini de harmanlayarak kendine ifade yöntemi aramıştır. Bu araştırmalarda biçim bozuma giden sanatçılar, deformasyonu orijinal bir ifade aracı haline getirmişlerdir.

Ekspresyonist sanatçılar taklitten uzaklaşarak biçim üzerine yoğunlaşmış ve özgün tavırlar sergilemişlerdir. Giderek bireyselleşen sanatçılar Freud'un da etkisiyle bilinçaltını irdelemeye başlamış ve yorumlamalarına bunu da göz önünde bulundurarak

resmetmişlerdir. Paletlerinde fovlar gibi diri, canlı renkler kullanan ekspresyonistler keskin çizgilerle aynı zamanda siyah ve koyu tonlar kullanarak dramatik görünümle elde etmişlerdir (Lynton, 2015; Farthing, 2014).

Ekspresyonizmin ilk adımının fovizm olduğunu öne süren kaynaklar mevcuttur. Bu durumda fovlar Fransa'da yankılanırken, Almanya'da ise iki grup ekspresyonizm altında öne çıkmaktadır. Bunlar; Die Brücke (Köprü) grubu ve Der Blaue Reiter (Mavi Atlı) grubudur.

Die Brücke (Köprü) grubu sanatçıları ve özellikleri; kurucusu olan Erich Heckel, Ernst Ludwig Kirchner, Fritz Bleyl ve Karl Schmidt Rottluff'tur. Daha sonra Emil Nolde, Otto Müller, Max Pechtein ve Cuno Amiet katılmıştır.

Köprü grubu sanatçıları resimlerinde perspektifi göz ardı ederek deforme edilmiş formlarla sade görüntüler resmetmişlerdir. Fırça darbelerini geniş tutarak, çıplak renklerle canlılık yaratmışlardır (Batur E. , 2015).

Der Blaue Reiter yani Mavi atlı grubu 1911'de Münih'de Wassily Kandinsky ve Franz Marc'ın ortak hareketleriyle oluşturulmuştur. Grubun sanatçıları arasında sonradan; Paul Klee, August Macke, Alfred Kubin, Alexej Jaxlensky, Arnold Schönberg, Marenne van Werefkin ve Gabrielle Münter katıldılar.

Der Blaue Reiter grubu ortak bir üslup ya da tarza hakim olmamışlardır. Ancak grubun bütünleştiği tek yön doğa izlenimlerini resmetmekten vazgeçerek iç dünyalarına ve tinsel duygularla arayışlara girmişlerdir. Der Blaue Reiter sanatçıları tinselliğin akabinde yola çıktıkları nesneyi deforme ederek soyut görünümle elde etmişlerdir. Bu nedenle görünenden oldukça bağımsız betimlemelerde bulunmuşlardır. Bunun sonucu olarak Der Blaue Reiter grubunun ekspresyonizm akımı altında soyut resme yaklaştığı söylenebilir.

Resimlerde dışavurumculuğun sert hatları değil, daha dingin ve yumuşak tonlara başvurmuşlardır. Boyayı üst üste yoğun halde bırakarak tabakalar elde etmişlerdir. Kontur çizgileri net ifade edilse de paletlerinde parlak ve diri renkler tercih etmişlerdir (Erden, 2016; Lynton, 2015; Batur, 2015).

Resim 3. Ernst Ludwig Kirchner, Sokak Sahnesi, 1913, Brücke Müzesi, Berlin

Ekspresyonist bir sanatçı olan Kirchner, 1913 tarihli sokak sahnesi adlı bu resimde, figürlerini deforme ederek betimlerken aynı zamanda soğuk renkler kullanmıştır. Resme bakıldığında detaylara yer verilmemiştir ve kaba bir görüntü göze

çarpmaktadır. Kendine özgü tarzıyla çalışmalar yapan Kirchner figürler üzerinde deformasyonu kullanarak ifade yaratmıştır. Biçimlerin bozumu ve renklerin soğukluğu resme hakimdir. Genel olarak yorumlanacak olursa Kirchner içindeki huzursuzluk hissini biçimleri bozarak özgün yorumlamasıyla dışa vurmuştur (Hodge, 2021).

Fütürizm

İtalya’da 1909 yılında “fütürist manifesto” ile yankılanan, kendi adını kurucusu tarafından alan ve belli kurallara sahip olan bu akım Filippo Tommaso Marinetti tarafından ortaya çıkmıştır. Fütürist hareketi takip eden sanatçılar; Giagimo Balla, Carlo Cara, Gino Severini, Umberto Boccioni ve Luigi Rossolo’dur (Antmen, 2014; Berber, 2021).

Fütürizmin en çarpıcı özelliği teknolojiyi ve hızı sahiplenme övme ve buna yetiştirme çabasıdır. Bu yüzden sanatçılar resimlerinde hızlı ve dinamizmi aktarabilmek için çarpıcı diri renkler, hareket halini betimleyebilmek için perspektif birçok açıdan iç içe ve üst üste resmetmişlerdir. Bu şekilde kübizmden etkilendiğini eş zamanlılığı odak alarak dinamizmi yaratmayı amaçladığı söylenebilir. Biçimle kesik çizgilerle iki boyutlu düzlemde deforme edilerek parçalanmış etkisi yaratırken izleyiciye hız estetiğini ve hareketi gözleme şansı veriyordu. Ancak resimler karmaşık görüntülere sahip olsa da fütüristler biçimi deforme ederek hareketi yanılsamalarını izleyiciye göstermektedir (Childs, 2010; Antmen, 2014; Erden, 2016).

Resim 4. Umberto Boccioni, Bisikletçinin Dinamizmi, 1882-1916, Özel Koleksiyon

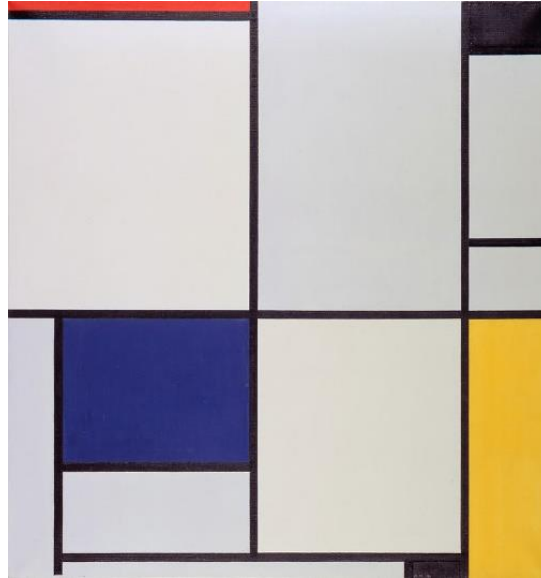
Fütürizm akımının önemli temsilcilerinden biri olan Umberto Boccioni 1913 yılında resmettiği bisikletçinin dinamizmi eseriyle fütürist akımının özelliklerini gözler önüne sermektedir. Resme bakıldığında biçimlerin deformasyonu soyut gibi görüntü yaratmaktadır. Resmin ortasında bir erkek figürü bisiklet üzerinde ve bisikleti sürüyor gibi görünmektedir. Sanatçının, figürün hareket halini yansıtmak için, biçimleri deformasyon uğratarak parçalar halinde üst üste konumlandığı söylenebilir. Resme genel olarak bakıldığında biçimlerin deforme parçaları hava ile bütünleşik homojen bir görüntü yaratmaktadır resmi canlı renklerle betimleyen sanatçı dinamik bir görüntü elde etmiştir (Aliyazıcıoğlu, 2010; Farthing, 2014).

Soyut Resim

20. yüzyıl modern sanat akımlarında deformasyon başvuru bir ifade yöntemi olmuştur ancak soyut sanata kadar olan süreçte deformasyonlar gerçeklikten bağıni tamamen ayırmamıştır. Bu zamana kadar gerçekleştirilen biçim bozumlar ve renk irdelemeleri soyut resim anlayışında daha ileri boyuta taşınarak gerçekliğin sınırlarını aşındırmıştır. Artık biçim soyut resim anlayışında bir sorun olmaktan çıkmıştır ve yerine saf gerçekliğin yalnızca iç dünyalarında olduğuna inanan ve bunu resmetmeyi hedefleyen bir anlayış bulunmaktadır (Bulduklu & Bulduklu, 2020). Wassily Kandinsky'nin 1910'da yaptığı sulu boya çalışmasıyla başladığı söylenen soyut resim anlayışı; Piet Mondrian, Kazimir Maleviç, Jean Arp, Picabia, Robert Delaunay ve Franz Kupka'nın içsel arayışlarında yer edinmiştir (Antmen, 2014; Lynton, 2015).

Soyut resim anlayışında renk artık özerklik kazanmıştır. İşlenen konu önemini yitirirken tinsellik ön plana çıkmıştır. Non Figüratif resimler geometrik, asimetrik veya simetrik çizgilerle ya da renklerle betimlenmiştir. Biçimin nereden kaynakla ortaya çıktığı belirsizdir. Temsil özelliğini yok sayan bu anlayış sanatçıların düşüncelerinde algıladıkları biçimleri özgün ve anlaşılabilir olma kaygısı gütmeksizin tuvale aksettirmelerini ifade etmektedir. Formun deformasyonunun önüne geçerek ileriye götürmek isteyen sanatçılar ifadeleri için bireysel yöntemler geliştirmişlerdir. (Kayserili & Satır, 2013; Erdoğan, 2020).

Resim 5. Piet Mondrian, Siyah, Mavi ve Sarı, 1921

Hollandalı sanatçı Piet Mondrian, kübizmden etkilenerek soyut sanat altında eserlerini daha ileriye taşımış ve tinselliği aramıştır. Mondrian'ın çalışmalarında sadelik hakimdir ve bu şekilde tinselliğe ulaşabileceğine inanmaktadır. Mondrian, içsel ve görsel imgelerini yalın bir tutumla nesnellikten ufak ifade etmiştir. Resimlerinde yatay ve dikey çizgiler kullanarak, ana renklerle harmanlayan Mondrian, biçimin deformasyonunu ileri düzeye getirerek soyutlaştırmıştır ve bu şekilde sadece tinsel olanı savunmuştur (Altınöz, 2007).

Sürrealizm

1924'te bir bildiri yayınlarak akımın kurucusu Andre Breton olmuştur. Sürrealizm gerçekliğin bilinçaltında olduğunu savunmaktadır. İç dünyalarındaki geçekliğe şekil veren sürrealistler bilinçdışı görünümle ortaya çıkarmışlardır (Batur R. , 2020) Sürrealizm disiplinler arası birçok alanda hakim olmakla birlikte resim sanatında

sürrealist görüşe katılan sanatçılar; Salvador Dali, Benjamin Robert Dernos, Picasso, Jean Arp, Louis Aragon, Rene Magritte, Max Ernst, Juan Miro, Andre Masson ve May Ray'dir (Aslan, 2015).

Sürrealizm Freud'un Psikanaliz hareketinin etkisiyle sanatçılara yön vermiştir. Freud etkisindeki sanatçılar sürrealizm akımı altında otomatik yazımı örnek alarak bireysel otomatizm tekniği yarattılar. Sürrealistler bilinçaltı dünyalarında öz gerçeklik arayışına girerek imgelerini rüyalardan ve düş gücünden esinlenerek resmettiler. Bu yüzden alakasız birçok nesne bir arada kurgulanmıştır. Sürrealist resimlerde biçimler deforme edilerek gerçeküstü görüntüler yansıtmaktadır. İmgenin sınır tanımazlığını sınayarak olağandışı betimlemelerle bilinçaltı dünyalarını resmettiler. Resimlerde formlar deforme edilerek gerçeklikten uzak izlenim verse de sürrealistlerin iç dünyalarının dışavurumlarıdır. Sürrealizm akımı ile birlikte o zamana kadar bilinen ifade yöntemleri, hayal gücünün sonsuz yaratımıyla sınır tanımayan biçimlere kanalize edilmiştir (Yalur R. , 2019; Gombrich, 2016).

SONUÇ

Dünya tarihinde gerçekleşen her olgu sosyolojik yapıyı tümünden etkilemektedir. Çağın getirileri, yaşamsal döngüler ve ekonomik, siyasi statüler toplumu ne kadar değişime sürüklüyorsa, toplumla iç içe olan sanat ortamını da bir o kadar etkilemektedir.

Rönesanstan modern sanata olan süreç 18. Yüzyılda sanayi devrimiyle hız kazanmış, 19. ve 20. Yüzyılda gelişmelere ve eş zamanlı değişimlere yer açmıştır. Bu global hareketlilik, teknolojik ve bilimsel atılımların etkileşimde bulunmasına sebep olurken akabinde kapitalizm, siyasi ve sosyolojik etkiler yaratmıştır. Toplum, bu devrim sürecine uyum sağlarken buhran dönemine girmiş, yabancılaşma ve yalnızlaşma gibi durumlarla baş etmek zorunda kalmıştır. Bu durum aynı değişime zorlanan sanat ortamında da atılımlar gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Nitekim 19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyıl başında ortaya çıkan birçok akım ve hareket o zamana kadar bilinen geleneksel kuralların tümünü temelinden sarsmıştır.

Empresyonizmin arayışlara yönelmesiyle başlayan modern sanat akımları bilinen akademik kuralların dışına çıkarak yenilik arayışında biçim üzerine bireysel olarak yoğunlaştılar. Empresyonizmin öncülüğünde ardından gelen her akım biçim üzerinde özgün üslup ve özelliklere sahip olmuştur. Modern sanat akımları olarak bahsedilen bu hareketlerin ortak özelliği biçim ve ifade yönteminde deformasyona başvurmalarıdır.

Makineleşmeyle birlikte gelen yabancılaşma ve bireyselleşme durumu toplumla birlikte sanatçılarda da paralel etki göstermektedir. Çağın ardında kalmak istemeyen sanatçılar girdikleri arayışları biçimi bozarak yapılandırarak ve akademik kurallardan arındırılmış şekilde betimlemişlerdir.

Modern sanat akımlarının tümünde deformasyon ifadesini görmek mümkündür. Çünkü sanatçılar biçimi analiz etme ihtiyacı duyduğunda yapıyı bozmaya ve parçalamaya başladılar. Buradan hareketle modern sanat akımlarında deformasyonun modern sanatçılar için başvurdukları bir ifade yöntemi olduğu söylenebilir.

Etik İlkeler

Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırma kapsamında her iki yazar da ortak katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Bu makalenin yazarları çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması içerisinde değildir.

KAYNAKÇA

- Aktan, M. (2004). *Resim sanatında biçim bozma ve doğaya yeniden biçim verme*. Yeditepe Üniversitesi.
- Aliyazıcıoğlu, Ö. (2010). Fütürizmin sahne tasarımına getirdikleri. *DEÜ GSF Dergisi*, 17-28.
- Altınöz, G. (2007). Mondrian'ın yeni bir bakış açısıyla okunması. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47(1), 1-19.
- Antmen, A. (2014). *20. yüzyıl batı sanatında akımlar*. Sel Yayıncılık.
- Aslan, R. (2015). Gerçeküstü harekette ütopya kavramı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 37-47.
- Batur, E. (2015). *Modernizmin serüveni bir "temel metinler" seçkisi 1840-1990*. Sel Yayıncılık.
- Batur, R. (2020). Sürrealizmin gerçeklik anlayışıyla pop sürrealizme bakış. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(9), 163-174.
- Berber, F. (2021). *Dokuz huzursuzlukla fütürizm*. Genç Destek.
- Berman, M. (2021). *Katı olan her şey buharlaşıyor*. (B. Peker, & Ü. Altuğ, Çev.) İletişim Yayınları.
- Bozoğlu, H. (2014). *Avrupa resim sanatında empresyonizmden kübizme kadar figürde deformasyon*. Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Bulduklu, E., & Bulduklu, D. (2020). Eleştirel bir iletişim biçimi olarak soyut resim sanatı ve mimaride kullanımı: Wassily Kandinsky. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*(2), 34-45.
- Cabanne, P. (2013). *Kübizm*. (İ. Ergüden, Çev.) Dost Kitabevi Yayınları.
- Childs, P. (2010). *Modernizm*. Sitare Yayınları.
- Erden, E. (2016). *Modern sanatın kısa tarihi*. Hayalperest Yayınevi.
- Erdoğan, E. (2020). Çağdaş türk sanatında soyut dönem. *Türk Kültürü ve Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 100-113.
- Farthing, S. (2014). *Sanatın tüm öyküsü*. (G. Aldoğan, Çev.) Hayalperest Yayınevi.
- Gombrich, E. (2016). *Sanatın öyküsü*. Remzi Kitabevi.
- Hildebrand, A. V. (2016). *Resimde ve heykelde biçim sorunu*. Janus Yayıncılık.
- Hodge, S. (2021). *Modern sanatın kısa öyküsü*. Teas Yayıncılık.
- Kayserili, M. E., & Satır, M. (2013). Gerçeklikten soyuta giden yol. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*(30), 123-141.
- Krausse, A. C. (2005). *Rönesanstan günümüze resim sanatının öyküsü*. (D. Zaptıoğlu, Çev.) Köneman, Tandem Verlag GmbH.

- Lynton, N. (2015). *Modern sanatın öyküsü*. Remzi Kirabevi.
- Modiri, Ş. (2018). *Yeni bir yüzyılın eşiğinde Hollanda'da empresyonizm*. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Özkan, H. (2013). *Portre resminde biçim bozma*. Yeditepe Üniversitesi.
- Polat, N. (2017). *Sınırları aşındırmak modernizm ve çağdaş sanat üzerine*. Belge Yayınları.
- Süzen, H. N. (2018). Modern batı sanat akımlarının güncel sanata katkıları. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(1), 20-30. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ihssr/issue/33650/413868> adresinden alındı
- Şahin, H. (2016). Modern sanatta geleneğin reddi. *Akademik Sanat*, 1(1), 76-85. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ihssr/issue/33650/413868> adresinden alındı
- TDK. (2022, 4 26). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Turani, A. (1993). *Sanat terimleri sözlüğü*. Remzi Kitap Evi.
- Yalur, E. (2020). Modern grafik tasarımda fovizmin etkisi. *Uluslararası Sosoyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(3), 213-230.
- Yalur, R. (2019). Rene Magritte'in sürrealist tavrının afiş tasarımına etkisi. *Aydın Sanat*(10), 145-152.

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Resim 1. Gris, J. (1911). *Pablo Picasso'nun Portresi* [Resim]. <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/gris-juan/juan-gris-picassonun-portresi-3887/>
- Resim 2. Derain, A. (1906). *The Turning Road Le'staque* [Resim]. Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, ABD. <https://emuseum.mfah.org/objects/1549/the-turning-road-lestaque>
- Resim 3. Kirchner, E. L. (1913). *Sokak Sahnesi* [Resim]. https://en.wikipedia.org/wiki/Berlin_Street_Scene
- Resim 4. Boccioni, U. (1916). *Bisikletçinin Dinamizmi* [Resim]. Özel Koleksiyon. [https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Umberto_Boccioni,_1913,_Dynamism_of_a_Cyclist_\(Dinamismo_di_un_ciclista\),_oil_on_canvas,_70_x_95_cm,_Gianni_Mattioli_Collection,_on_long-term_loan_to_the_Peggy_Guggenheim_Collection,_Venice.jpg](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Umberto_Boccioni,_1913,_Dynamism_of_a_Cyclist_(Dinamismo_di_un_ciclista),_oil_on_canvas,_70_x_95_cm,_Gianni_Mattioli_Collection,_on_long-term_loan_to_the_Peggy_Guggenheim_Collection,_Venice.jpg)
- Resim 5. Mondrian, M. (1921). *Siyah, Mavi ve Sarı* [Resim]. https://www.matichonweekly.com/column/article_39865

EXTENDED ABSTRACT

Throughout history, artists have thought in a system and constructed their works. They saw nature as a resource and benefited from it in order to facilitate this intellectual process and to create differences in design. For this reason, throughout the history of painting, nature and all objects in nature have been an endless source of inspiration for artists. To understand nature, the artist relates the form and setup of the product by observing and

analyzing the form of nature. Artists could work to the extent that they dealt with nature. In the works, form problems arise as the artist's occupation. It can be said that this is directly related to the perception of nature. Although the problems of form are not directly transferred to us from nature, it can be said that it is one of the biggest problems of art. Although form games have appealed to many areas, in this research, its expression is mostly discussed through the art of painting. When analyzing form, it is necessary to have many perspectives. Observing the structure of the form down to the finest detail and reconstructing it in the work of art takes place with a striking form of play. Deformation, that is, deformation, is the restructuring of the reality of the form with self-perception. When deformation, deformation or form perception is mentioned in painting art, it is necessary to look at the breaking point of the form in the history of art. The cracking of academic rules began after the modern era. In this context, it would be correct to look at the concept of modernism. Modernism is the term that expresses the enlightenment period and the century it covers with cognitive and scientific approaches. With the Enlightenment, the period in which social changes, migration situations, economic, political and industrial developments accelerated has been a process in the world that has been pushed to change, even becoming obligatory. The emergence of modernity in every field has brought about the destruction of traditionalism after the phenomenon of innovation and changes. In these developments, the voice of the alienation and similar problems of the society that cannot be assimilated, echoed through art. Over time, the concept of modernism has been used to describe the concept of modernity, which corresponds to a certain time of art. Behind the industrial revolution, the development of technology and science, the artists, who started to individualize under modernism in the art environment, started to search for new quests that would form the foundations of modern art, and began to examine the essence of the form, which they saw as insufficient. This intense period, which moved away from the traditional understanding of art and saw the diversity of movements that had never been seen in the history of art together, examines the form and perception of reality in the innovative search of the artists, revealing both the expression of the crisis brought by the period and the expression of the new methods they developed with reactive attitudes. As a result, many avant-garde movements, which will be referred to as modern art movements, have emerged. The currents of the 20th century in an abundance never seen before; Starting from the last periods of the Impressionism movement, he searched for the form and then tried to go down to the essence of the form. For this purpose, the artists, who examined the essence of the form, painted the form reflected in their inner world, its expression through deformation.